

FORMAT FILMJUWELEN GASTLES FILMERFGOED: FIETSEN

Dit format bestaat uit 4 onderdelen: praktische informatie, leerdoelen, de opzet van de gastles en een voorbeeldles.

Praktische informatie

Informatie voor scholen

De school ontvangt vooraf aan de gastles per e-mail informatie over de inhoud en het verloop van de gastles en over de benodigdheden en eventuele voorbereiding.

Vooraf ontvangt de school de filmlijst van het programma met omschrijving, een overzicht van de gang van zaken en wat er klaargelegd moet worden zoals benodigdheden voor de doe-activiteit.

Benodigdheden

DVD met filmprogramma
Afspeel- en vertoning apparatuur
Tussentitel kaarten

Voorafgaand aan de les

Bespreek met de leerkracht of ze gebonden zit aan een strak schema of dat eventuele uitloop mogelijk is.

Zorg voor een aanspreekpunt vanuit de school i.v.m. calamiteiten.

Zorg ervoor dat de apparatuur klaar staat en het geluid goed afgestemd is. Test dit voordat de les begint. Check ook of het lokaal voldoende verduisterd kan worden zodat de films goed zichtbaar zijn.

Maak een planning waardoor je weet wanneer je uiterlijk met welk onderdeel moet starten om op tijd klaar te zijn.

Zorg dat alle benodigdheden aanwezig zijn en maak afspraken over de ombouw van het lokaal van filmkijken naar de doe-opdracht na het filmkijken.

Leerdoelen

Leerlingen krijgen kennis over en waardering voor cultureel erfgoed, ze leren gebruik te maken van bronnen uit ons cultureel erfgoed. Leerlingen krijgen inzicht in de overeenkomsten en verschillen tussen vroeger en nu aan de hand van het herkenbare thema Fietsen. Daarnaast leren ze acteren zonder het gebruik van dialogen.

De inhoud van de gastles sluit aan bij de kerndoelen 52, 55 en 56.

Opzet van de gastles

De duur van de gastles is ongeveer 1,5 uur. De gastles bestaat uit 4 onderdelen:

1. introductie en voorbespreking,
2. filmkijken,
3. nabespreken,
4. verwerkingsopdracht.

Ad 1. introductie en voorbespreking

Voorstellen

Wat gaan we doen vandaag? Bespreek de opzet van de les.

Informatie EYE met nadruk op de collectie

Voorbereiden op het filmprogramma:

Aandacht voor de films die extra informatie vragen, behandelen kijkvragen. **NB:** in de voorbeeldles is veel informatie gegeven. Zorg ervoor dat je in ieder geval die informatie behandelt die nodig is om de films te kunnen bekijken en de verwerkingsopdracht te maken. Maak verder een keuze uit de geboden informatie aansluitend op de groep die je voor je hebt.

Aandachtspunten: de tussentitels. De spelling is anders dan nu en sommige tussentitels van *Ontwikkeling van het rijwiel* zijn heel lang. Leg uit wat de inhoud is van die tussentitels, dat geeft rust. Acteren: Vertel dat **acteren** zonder gesproken tekst anders is, dan moet je heel duidelijk zijn. Daar gaan ze in de doe-opdracht na afloop mee aan de slag.

Muziek: films waren vroeger zonder geluid, maar er was wel live muziek en om daar een indruk van te geven hebben wij ook muziek aan de films toegevoegd.

Besteed aandacht aan de film *Een compagnie militaire wielrenners* om uit te leggen waar de film zich afspeelt, wat de functie van de film was en waarom de film bijzonder is.

Ad 2: filmkijken

Totaal 5 films met een totale lengte van 41 minuten

Er zijn verschillende mogelijkheden om het filmprogramma te vertonen. 1. het programma in zijn geheel achter elkaar vertonen, of 2. het programma in blokken opdelen. Voordeel van optie 2 is dat ze minder hoeven te onthouden en directer reageren, nadeel is dat de kijkconcentratie doorbroken wordt. Een logische pauze is na de 3 stille films en voor de vertoning van *Father & Daughter*.

Behandel na ieder blok eerst de spontane reacties en daarna de kijkvragen. De dvd heeft ook de mogelijkheid om per film te kijken, maar dat raden we gezien de planning van de les niet aan.

Filmlijst

De ontwikkeling van het rijwiel

Regisseur: onbekend, 1915, stil/tinting, 6 minuten (met live muziek)

Hoe zag een fiets er vroeger uit? Heb je iets aan een fiets met een heel groot voorwiel en een klein achterwiel, zou jij kunnen fietsen op houten banden? In deze documentaire zie je iets over de geschiedenis van de fiets. Tot 1915 uiteraard.

Ik fiets met mijn vrouw

Regisseur: onbekend, 1909, stil/zwart-wit, 5 minuten (met live muziek)

In de beginjaren van de film werden er veel komische films gemaakt waarin de fiets een rol speelt. *Ik fiets met mijn vrouw* is één van die films. Een man gaat samen met zijn vrouw fietsen op een tandem. Ze hebben waarschijnlijk nog niet hun fietsexamen gehaald.

NB: deze film kan zonder introductie vertoond worden.

Een compagnie militaire wielrenners**Regisseur: onbekend, 1919, stil/zwart-wit, 6 minuten (met live muziek)**

Militairen oefenen op de fiets en moeten zich langs een speciale route worstelen: door bosjes, langs rijstvelden, door modder en over een smalle loopbrug. De film speelt zich af in Nederlands-Indië, een vroegere kolonie van Nederland, nu Indonesië. Je kunt goed zien dat het fietsen daar niet zo gemakkelijk ging als hier in Nederland. De Nederlanders maakten films over hun leven om familie en vrienden in Nederland te laten zien hoe het leven in Nederlands-Indië was. Ze maakten het ook wel eens mooier dan het was, want dat kan in film.

Father & Daughter**Regisseur: Michael Dudok de Wit, 2000, geluid/kleur, 9 minuten**

Deze korte animatiefilm is gemaakt door Michael Dudok de Wit. Zijn films zijn over heel de wereld vertoond en hebben vele prijzen gewonnen. *Father & Daughter* heeft in 2001 in Amerika zelfs een Oscar gewonnen!

Een man vaart weg in een bootje en laat zijn dochter zielsalleen achter. Die dochter komt steeds weer terug naar de plek waar haar vader haar verliet. Zelfs als ze al heel oud is, blijft ze uitkijken naar haar vader. Het Hollandse landschap met de weilanden, de dijken en natuurlijk de fietsers, zal je zeker herkennen.

L'école des facteurs**Regisseur: Jacques Tati, 1947, geluid/zwart-wit, 15 minuten**

François zit op de postbodeschool en wat moet hij leren? Natuurlijk hoe je moet fietsen en hoe je je fiets in de gaten moet houden als je aan het bezorgen bent. Hoe het hem op de postbodeschool vergaat, zie je in deze film.

Jacques Tati, de regisseur van deze film, speelt zelf François. Twee jaar later speelde hij nog een keer de postbode François, maar nu in een lange film *Jour de fête* (Frankrijk 1949).

Ad 3. Nabespreken

Eerst de spontane reacties en daarna de behandeling van de kijkvragen. Extra mogelijkheid: bespreking type films. In het programma van de 5 films komen veel verschillende soorten films voor (animatie en live action/ kleur en zwart-wit/ fictie en non-fictie/ stil en geluid etc).

Behandel in eerste instantie de kijkvragen waar de leerlingen zelf in hun reacties op terugkomen. Als er tijdgebrek is hoeven niet alle kijkvragen besproken te worden. Dan is het belangrijkste dat ze ingaan op de overeenkomsten en de verschillen die ze zien in de films van vroeger en nu.

Ad 4 Verwerkingsopdracht

Acteren zonder geluid, hiervoor is een opdrachtbeschrijving, kaartjes met tussentitels en een apart leerlingenblad beschikbaar. Er is een leeg speelveld nodig. Ze moeten de scènes in groepjes spelen.

Opdracht uitvoeren én nabespreken.

Controleer bij de nabespreking of de leerdoelen van de les behaald zijn.

Voorbeeldles

Voorstellen en welkom heten.

Wat gaan we doen vandaag?

filmjuwelen

We gaan filmkijken en daarna gaan we zelf aan de slag als acteurs. Voordat we film gaan kijken ga ik eerst iets vertellen over EYE, want daar komen de films vandaan en daarna ga ik iets vertellen over de films die we gaan kijken. De gastles is gemaakt door EYE en de films komen uit de collectie.

De films die jullie straks gaan zien komen uit de collectie van EYE. We hebben een selectie gemaakt van korte films die ons iets vertellen over de filmgeschiedenis in Nederland, maar ook hoe de wereld eruit zag tussen 1909 en 2001.

Beschrijving van het filmprogramma

De eerste drie filmpjes zijn stille films. **Wie weet wat dat betekent, stille film?** Tot het eind van de jaren twintig was het niet mogelijk om beeld en geluid op dezelfde drager op te nemen. De films die toen gemaakt werden noemen we stille films. Daar beginnen we straks mee. We hebben muziek toegevoegd aan de films zoals vroeger ook gebruikelijk was. De films werden niet in stilte vertoond, maar live voorzien van muziek, vaak door een pianist, maar soms ook door een heel orkest.

Daarnaast waren er explicateurs, iemand die uitlegt wat er gebeurt of commentaar gaf bij de beelden.

We beginnen met het filmpje **Ontwikkeling van het rijwiel. Weet iemand wat een rijwiel is? Wie kan er niet fietsen?**

In het eerste filmpje zien we hoe de allereerste fietsen eruit zagen. In dit filmpje zie je naast beelden van fietsen steeds beelden met tekst voorbijkomen. Dit noemen we tussentitels. Daarop staat beschreven hoe de fiets is veranderd tot de fiets die we nu ook kennen. De tussentitels blijven kort in beeld, maar het is niet erg als je niet alles kunt lezen. Het filmpje laat zien hoe uiteindelijk onze huidige fiets is uitgevonden. Bij de andere stille filmpjes zijn de teksten korter en makkelijker te lezen.

Kijk-opdracht (optioneel): Let eens goed op de geschreven woorden op de tussentitels. Welke woorden worden nu anders geschreven?

De tweede film die jullie gaan zien is **Ik fiets met mijn vrouw**. Het is een slapstickfilm, een film waar van alles mis gaat. Het is de oudste film die jullie gaan zien: uit 1909. Al meer dan 100 jaar oud dus!

Kijk-opdracht (optioneel): Wat valt op aan de vrouw op de fiets?

Kun je zien waar het filmpje is opgenomen? Kijk goed!

Het derde filmpje speelt zich af in 1919 in het toenmalige Nederlands-Indië. **Weet iemand hoe Nederlands-Indië tegenwoordig heet?**

Je ziet echte soldaten rondfietsen in de natuur van Indonesië. Er waren toen nog geen echte fietspaden en het fietsen gaat dan ook niet makkelijk. Films over Indonesië waren vroeger heel bijzonder, omdat er toen nog geen vliegtuigen waren waarmee je in een paar uur naar Indonesië kon vliegen. De enige manier om zo ver te reizen was per boot, maar dan had je veel geld nodig en je was lang onderweg. Als je wilde weten hoe het je familie verging in die verre landen dan was film daarvoor een goede manier.

Alle filmpjes hebben één ding met elkaar gemeen: in alle films komen fietsen voor. Naast de stille films krijgen jullie twee geluidsfilms te zien: een tekenfilm in kleur en een film over een postbode die het nog moet leren. De tekenfilm heet **Father and Daughter**. **Weet iemand wat dat betekent?** De film heeft een Engelse titel, maar het is een Nederlandse film. Je zult aan de beelden ook kunnen zien dat het verhaal speelt in Nederland. Deze film heeft veel prijzen gewonnen waaronder een Oscar voor beste korte film! De film is dus ook buiten Nederland goed ontvangen.

Kijk-opdracht (optioneel): *Let eens op hoe de postbode fietst in het laatste filmpje. Wat valt je op?*

Nabespreking

Wat vonden jullie van de films?

Eerst de spontane reacties en daarna de behandeling van de kijkvragen. Vraag ook welke overeenkomsten en welke verschillen ze gezien hebben tussen vroeger en nu. Bijvoorbeeld de auto's in de film van Tati en die van *Ik fiets met mijn vrouw* zijn heel anders dan nu. Aan de andere kant vinden veel leerlingen *Ik fiets met mijn vrouw* nog steeds heel grappig. Dat is niet veranderd.

Kijk-opdracht : Ontwikkeling van het rijwiel

Let eens goed op de geschreven woorden op de tussentitels. Welke woorden worden nu anders geschreven? (*zoo i.p.v. zo, tusschen i.p.v. tussen etc etc*)

Kijk-opdracht Ik fiets met mijn vrouw: Wat valt op aan de vrouw op de fiets? (*wordt door man gespeeld, omdat acteurs in die tijd alles stunts zelf deden. Er waren overigens ook vrouwen die hun eigen stunts deden.*)

Weet iemand waar het filmpje is opgenomen?

Ik fiets met mijn vrouw is een fictiefilmpje maar opgenomen in de straten van Parijs in 1909. Ze hebben de "echte" wereld als decor gebruikt. Je ziet wat er vroeger allemaal anders was, bijvoorbeeld het vervoer; paardentrams, andere auto's en heel weinig verkeer, geen asfalt. Maar de Eiffeltoren is hetzelfde gebleven.

Optioneel bespreking *Father & Daughter*: Wat denken jullie dat er gebeurd is op het eind?

Kinderen denken soms dat het meisje zelf is overleden en na haar dood haar vader terug vindt, of ze denken dat ze droomt. Dat kan allemaal. Er is niet één goed antwoord. De kinderen mogen zelf weten wat ze geloven en denken.

Kijk-opdracht L'école des facteurs: Let eens op hoe de postbode fietst in het laatste filmpje. Wat valt je op? (*hij fietst heel onhandig, overtreedt verkeersregels, steekt zijn hand naar links uit, maar gaat naar rechts etc, omdat Tati zich liet inspireren door slapstickfilms uit de jaren 1910 zoals Ik fiets met mijn vrouw.*)

Extra/ optioneel:

Welke filmsoorten ken je?

En welke daarvan zaten in het filmprogramma? Kleur (*Father & Daughter*) en zwart-wit (alle stille films en *L'école des facteurs*); fictie (*Father & Daughter*, *L'école des facteurs*, *Ik fiets met mijn vrouw*)-non-fictie (*De ontwikkeling van het rijwiel*, *een compagnie militaire wielrenners*) animatie (*Father & Daughter*) en live-action (de rest), stille film (de eerste 3 films) en geluid (*L'école des facteurs* en *Father & Daughter*). Waarom zijn er zo veel verschillende soorten films? Omdat de techniek verandert en omdat film heel veel verschillende doelen kan dienen (informerend, vermaken, overtuigen etc.).

Verwerkingsopdracht- Acteren zonder geluid

Een scène spelen zonder geluid. De meeste films uit het programma zijn van oorsprong stille films. Speciaal voor de voorstelling is er muziek voor gecomponeerd. De manier van acteren is anders dan in films waar wel geluid bij hoort. Zo hoor je niet wat iemand zegt, ook al zie je wel iemands lippen bewegen.

Opwarmoefening

Maak een leeg speelvlak in de klas en ga staan in een kringopstelling. Oefen alvast met het stille film acteren. Bijvoorbeeld stap op een fiets en fiets allemaal tegen de wind in, beweeg als een oud vrouwtje of poets je bril. Doe zelf ook mee. Je kunt vooraf aangeven dat de leerlingen zelf mogen kiezen hoe ze de scènes uitbeelden. Zo hoeft een hond niet per se op handen en voeten en hoe laat je zien dat er druk verkeer is? Vraag suggesties aan alle leerlingen en gebruik elkaars tips!

Acteeropdracht in groepjes: Acteren zonder geluid

Verdeel de klas in 6 groepen (met minimaal 5 leerlingen). Elke groep krijgt een tussentitel met daarbij een korte situatie die ze samen op moeten voeren voor de groep. Ieder krijgt ongeveer 5 minuten voorbereidingstijd. Het is de bedoeling dat ze gebruikmaken van veel visuele (en fysieke) humor, zoals in de slapsticks *Ik fiets met mijn vrouw* of *L'école des facteurs*.

Na de voorbereiding zitten de leerlingen frontaal voor het speelvlak. De 'stille film' kan beginnen. Benadruk dat er geen enkel geluid mag worden gemaakt! Groep 1 begint en groep 6 eindigt (de tussentitels zijn genummerd). Iedere groep krijgt 2 minuten om hun situatie uit te beelden. Lees de tussentitels, net als een echte explicateur, voor.

Tips:

Als de tijd voor de verwerking beperkt is, laat dan de opwarmingsoefening achterwege. Bij een gering aantal leerlingen kunnen de scènes 4 en 5 samengenomen worden, dan heb je minder groepjes nodig en kun je de groepen maken met minimaal 5 kinderen. Of je kunt per groepje meerdere scènes laten spelen. Je hebt per groep 4 tot 6 personen nodig: de oude vrouw, een fietser, een hond, een politieagent en een omstander met tas.

Laat iedere scène in een 'freeze' /foto eindigen. De volgende groep gaat verder waar de vorige geëindigd is. Dan volgen de scènes elkaar echt op en voorkom je gehol door de ruimte (kinderen spelen anders letterlijk dat ze achter de hond aan gaan). Bovendien dwing je af dat ze goed over een eindbeeld nadenken.

Er bestaan apps voor de mobiele telefoon als *8mm* en *Silent Film Director* die zwart wit opnamen maken en er ruis plus scanlijnen overheen plakken zodat het echt oud lijkt. Mocht dit te realiseren zijn, dan kan je de opvoering filmen en het resultaat direct bekijken op het digibord of anders achteraf opsturen.

Tussentitels en scènes:

1. Tussentitel: **Een onverwachte gebeurtenis**

Scène: Op een druk verkeerspunt steekt een oud vrouwtje plotseling over met haar hond. Een fietser komt hard aanrijden en botst tegen haar aan. De botsing veroorzaakt chaos in het verkeer.

2. Tussentitel: **Wie had er voorrang?**

Scène: De fietser is harder gevallen dan de vrouw. De hond is geschrokken. Iedereen krabbelt overeind. Er ontstaat onenigheid over wie er voorrang had. Ook omstanders bemoeien zich er mee.

3. Tussentitel: **De politieagent**

Scène: De onenigheid over wie er voorrang had loopt hoog op. Een politieagent komt er bij en hoort beide partijen aan.

4. Tussentitel: **Dag hond**

Dag tas

Scène: Net als de politieagent zijn oordeel uit wil spreken, gaat de hond er vandoor met een tas van een van de omstanders. Met z'n allen proberen ze de hond te pakken.

5. Tussentitel: **Een slinks plan**

Scène: Iedereen doet een poging om de hond te pakken. Uiteindelijk weet de fietser de hond naar zich toe te lokken.

6. Tussentitel: **Eind goed, al goed**

Scène: De eigenaar van de tas is blij. Ook de oude vrouw is blij en geeft toe dat ze beter uit had moeten kijken. Daar is de fietser weer blij mee en ook de agent, want die hoeft nu geen partij te kiezen.

EINDE

Extra opwarmoefening

Maak een leeg speelvlak in de klas. Begin zelf of wijs in een kringopstelling een leerling aan die aan de persoon naast zich een denkbeeldig cadeautje geeft. Vervolgens geeft degene die het cadeautje heeft ontvangen op zijn/haar beurt weer een ingebeeld cadeautje door.

Leerlingen mogen zelf weten hoe het cadeau eruit ziet en de ontvanger mag zelf bepalen hoe hij of zij hierop reageert. Het kan klein, groot, licht, zwaar, plakkerig, ruw, glad, etc. zijn. Als iedereen aan de beurt is geweest wordt de acteeropdracht voor groepjes geïntroduceerd.

OPDRACHT ACTEREN ZONDER GELUID**LEERLINGENBLAD**

Jullie gaan met je groepje één van de scènes die hier onder staan uitbeelden zonder geluid. Bedenk samen hoe jullie dit gaan doen en wie wat uitbeeldt. Denk na hoe je de hond gaat spelen. Jullie krijgen 5 minuten om dit voor te bereiden en voor de opvoering voor publiek 2 minuten.

De kijkers moeten weten wat jullie uitbeelden. Gebruik dus grote overdreven gebaren en gezichtsuitdrukkingen net als in de stille film *Ik fiets met mijn vrouw*. Lees ook wat er in de scène vóór jullie gebeurt, want het eind van die situatie is jullie begin.

Eindig elke scène met een tableau (stilstaan). De volgende groep neemt deze eindstand over bij het spelen van de volgende scène.

Belangrijk voor groep 2 t/m 6!

Mocht je de fietser spelen, kijk dan waar hij staat aan het eind van de vorige scène en neem het van daar over. Dit geldt ook voor de oude vrouw, de politieagent, de hond, de eigenaar van de tas en (als die er zijn) de overige omstanders. Zo wordt de opvoering één geheel, oftewel een echte stille film.

Succes!

Tussentitels en scènes:**1. Tussentitel: Een onverwachte gebeurtenis**

Scène: Op een druk verkeerspunt steekt een oud vrouwtje plotseling over met haar hond. Een fietser komt hard aanrijden en botst tegen haar aan. De botsing veroorzaakt chaos in het verkeer.

2. Tussentitel: Wie had er voorrang?

Scène: De fietser is harder gevallen dan de vrouw. De hond is geschrokken. Iedereen krabbelt overeind. Er ontstaat onenigheid over wie er voorrang had. Ook omstanders bemoeien zich er mee.

3. Tussentitel: De politieagent

Scène: De onenigheid over wie er voorrang had loopt hoog op. Een politieagent komt er bij en hoort beide partijen aan.

**4. Tussentitel: Dag hond
Dag tas**

Scène: Net als de politieagent zijn oordeel uit wil spreken, gaat de hond er vandoor met een tas van een van de omstander. Met z'n allen proberen ze de hond te pakken.

5. Tussentitel: Een slinks plan

Scène: Iedereen doet een poging om de hond te pakken. Uiteindelijk weet de fietser de hond naar zich toe te lokken.

6. Tussentitel: Eind goed, al goed

Scène: De eigenaar van de tas is blij. Ook de oude vrouw is blij en geeft toe dat ze beter uit had moeten kijken. Daar is de fietser weer blij mee en ook de agent, want die hoeft nu geen partij te kiezen.

EINDE